

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä
Neuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon
toimintaohjelma 2016 – 2020

1 JOHDANTO	3
2 ENNALTAEHKÄISEVÄT PALVELUT JA NIIDEN JÄRJESTÄMINEN	4
2.1 NEUVOLATOIMINTA	4
2.2 KOULUTERVEYDENHUOLTO	5
2.3 OPISKELUTERVEYDENHUOLTO	5
3 MÄÄRÄAIKAISTARKASTUKSET	6
3.1 ÄITIYSNEUVOLA	6
3.1.1 Terveystarkastukset	6
3.1.2 Terveysneuvonnan sisältö	8
3.1.3 Osallistaminen ja vertaisryhmät	8
3.1.4 Erityisen tuen tarpeen huomioiminen	8
3.2 LASTENNEUVOLA	9
3.2.1 Terveystarkastukset	9
3.2.2 Terveysneuvonnan sisältö	11
3.2.3 Osallistaminen ja vertaisryhmät	11
3.2.4 Erityisen tuen tarpeen huomioiminen	11
3.3 PERHESUUNNITTELU- /EHKÄISYNEUVOLA	11
3.3.1 Terveystarkastukset ja terveysneuvonta	11
3.4 KOULUTERVEYDENHUOLTO	12
3.4.1 Terveystarkastukset	13
3.4.2 Terveysneuvonnan sisältö	16
3.4.3 Osallistaminen ja vertaisryhmät	16
3.4.4 Erityisen tuen tarpeen huomioiminen	16
3.5 OPISKELUTERVEYDENHUOLTO	17
3.5.1 Terveystarkastukset	17
3.5.2 Terveysneuvonnan sisältö	18
4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ ENNALTAEHKÄISEVISSÄ PALVELUISSA	18
4.1 LAPSIPERHEIDEN PERUSPALVELUT (KOTIPALVELU, PERHETYÖ SEKÄ TUKIHENKILÖ JA PERHETOIMINTA)	18
4.2 PSYKOSOSIAALINEN OPISKELUHUOLTO	20
4.3 LASTEN JA NUORTEN TALO	21
5 KOULU- JA OPISKELUYMPÄRISTÖN TERVEELLISYYS JA TURVALLISUUS	21
5.1 MONIALAISET TERVEELLISYYDEN JA TURVALLISUUDEN TARKASTUKSET	21
6 TOIMINNAN ARVIOINTI	22
6.1 MITTARIT, KIRJAAMINEN JA TILASTOINTI	22

1 JOHDANTO

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta on tullut voimaan 1.7.2009, ja kunnille annettiin siirtymäaika siten, että asetuksen mukaista toimintaa on pitänyt toteuttaa 1.1.2011 alkaen. Asetuksen tarkoituksena on taata kansalaisille riittävät, yhtenäiset ja alueellisesti tasa-arvoiset palvelut. Tavoitteena on vahvistaa terveyden edistämistä sekä tehostaa varhaista tukea ja syrjäytymisen ehkäisyä. Asetus velvoittaa tekemään toiminta-ohjelman, jonka hyväksyy kansanterveystyöstä vastaava viranomainen.

Etelä-Karjalassa perustettiin maakunnallinen sosiaali- ja terveystyöpiiri (Eksote) 1.1.2009. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyöpiiri (Eksote) on kuntayhtymä, johon kuuluu yhdeksän kuntaa; Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Imatra, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Savitaipale ja Taipalsaari. Eksoten alueella on noin 132 000 asukasta. Tätä toimintaohjelmaa toteutetaan Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän (Eksote) toimipisteissä. Suun terveydenhuollolla on Eksoten alueella oma toimintaohjelma.

Toimintaa ohjaavat lait:

- terveydenhuoltolaki
- oppilas- ja opiskeluhuoltolaki
- laki potilaan asemasta ja oikeuksista
- lastensuojelulaki
- sosiaalihuoltolaki
- perusopetuslaki
- lukiolaki
- laki ammatillisesta koulutuksesta
- isyyslaki

Oppaat toiminnan tukena:

- kouluterveydenhuollon opas (Stakes 2002, oppaita 51)
- kouluterveydenhuollon laatusuositukset (STM oppaita 2004:8)
- opiskeluterveydenhuollon opas (STM julkaisuja 2006:12)
- neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto (STM julkaisuja 2009:20)
- Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa, menetelmäkäsikirja (THL opas 14, 2011)
- Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen (THL opas 36, 2015)
- Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi (STM kuntainfo 13/2015)
- Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos (THL opas 2015/7)
- Sosiaalihuoltolain soveltamisopas (<http://stm.fi/sosiaalihuoltolaki>)

Eksoten strategia 2014 – 2018

Visio: toimintakykyisenä kotona

Strategiassa linjataan tavoitteiksi:

- asiakkaan omatoimisuuden tukeminen
- palvelujen saatavuuden helpottaminen
- sosiaalisen osallisuuden lisääminen
- innostava ja vetovoimainen työpaikka
- tasapainoinen talous

Eksoten arvot kuvaavat yhteisen toiminnan perusperiaatteita, ja niiden tulee ohjata toimintaa suhteessa asiakkaisiin, henkilöstöön ja sidosryhmiin.

- yhdessä asiakkaan kanssa
- mutkaton vuorovaikutus
- halu ottaa vastuuta
- rohkeus uudistua

Neuvolassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa toimintaa ohjaavina periaatteina näkyvät sekä yksilö- ja perhekeskeisyys että vahva yhteisöllinen ote. Palvelut pyritään toteuttamaan lapsen, nuoren ja perheen normaalissa kasvu- ja kehitysympäristössä.

2 ENNALTAEHKÄISEVÄT PALVELUT JA NIIDEN JÄRJESTÄMINEN

Ennaltaehkäisevät palvelut eli neuvola, lapsiperheiden peruspalvelut, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä psykososiaalinen opiskeluhuolto ovat osa Eksoten perhe- ja sosiaalipalveluja. Ennaltaehkäisevistä palveluista vastaa palvelupäällikkö yhdessä ylilääkärin ja neljän palveluesimiehen kanssa. Suun terveydenhuolto on osa terveys- ja vanhusten palveluita.

2.1 Neuvolatoiminta

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin (Eksoten) alueella toimii 12 neuvolaa. Toimipisteet sijaitsevat Luumäellä, Savitaipaleella, Lemillä, Sammonlahdessa, Taipalsaarella, Lappeenrannassa, Joutsenossa, Korvenkylässä, Imatralla, Ruokolahdella, Rautjärvellä ja Parikkalassa. Neuvoloissa työskentelee 46 terveydenhoitajaa. Neljä terveydenhoitajaa tekee pelkästään äitiysneuvolatyötä ja 12 terveydenhoitajaa tekee pelkästään lastenneuvolatyötä, 26 terveydenhoitajalla ovat asiakkaina äidit ja lapset tai äidit, lapset ja avosairaanhoido. Kolme terveydenhoitajaa tekee pelkästään ehkäisy/ perhesuunnitteluneuvolatyötä ja yksi terveydenhoitaja tekee äitiysneuvola ja ehkäisy/ perhesuunnitteluneuvolatyötä. Synnytyksiä Eksoten alueella on vähän yli 1000/vuosi ja lastenneuvolaikäisiä (0 – 5v) lapsia n. 7000. Kolme neuvola/ koululääkäriä, terveysasemilla toimivat lääkärit ja lastentauteihin erikoistuvat lääkärit tuottavat neuvolalääkäripalvelut. Perhesuunnittelu- / ehkäisyneuvolassa työskentelee kolme lääkkeenmääräämiskoulutuksen suorittanutta terveydenhoitajaa. 22 terveydenhoitajaa on suorittanut synnytyksen jälkitarkastuskoulutuksen.

Neuvolapsykologin palvelut ovat käytettävissä kaikille Lappeenrannan alueella asuvien neuvolaikäisten lasten vanhemmille. Neuvolapsykologi auttaa vanhempia niissä tilanteissa, kun vanhemmuutta kuormittaa perheenjäsenen sairaus, uupumus, kriisi tai kasvatuskysymykset. Hoitosuhteet ovat lyhytkestoisia. Toimipiste sijaitsee Lappeenrannassa.

Lapsiperheiden neuvontapiste on neuvolan ja vammaispalveluiden yhteinen neuvontapalvelu ja se palvelee koko Eksoten aluetta. Asiakkaita ovat lasta

odottavat perheet sekä alle 18-vuotiaiden lasten perheet ja kehitysvammaisten ja vaikeavammaisten lasten osalta alle kouluikäisten sekä alakouluikäisten lasten perheet. Lapsiperheiden neuvontapisteestä saa tietoa mm. lapsiperheiden sekä vaikeavammaisten ja kehitysvammaisten lasten palveluista ja etuuksista, vertaistukiryhmistä, perhekerhoista ja –kahviloista.

2.2 Kouluterveydenhuolto

Eksoten alueen peruskoulut sijaitsevat 9 kunnan alueella. Alakouluja/toimipisteitä on 40 ja yläkouluja kolme. 1.-9.-luokkien kouluja alueella on 14. Esikoululaiset kuuluvat Eksoten alueella kouluterveydenhuoltoon. Esiopetus on järjestetty joko koulujen tai päiväkotien yhteydessä. Peruskouluissa ja esiopetuksessa on Eksoten alueella n. 12 550 oppilasta. Kouluterveydenhoitajia on yhteensä 28, joista kolme tekee osa-aikatyötä. Kouluterveydenhoitajalla on keskimäärin 500 oppilasta. Luumäen, Savitaipaleen, Parikkalan ja Rautjärven terveydenhoitajat tekevät myös osittain opiskeluterveydenhuoltoa. Ennaltaehkäisevissä palveluissa on yksi kokoaikainen koululääkäri ja kolme neuvola/koululääkäriä. Avoterveydenhuollon terveys- ja hyvinvointiasemien lääkärit toimivat osa-aikaisina koululääkäreinä omilla alueillaan.

Suurella osalla terveydenhoitajista on useita eri toimipisteitä/ kouluja omalla vastuualueellaan. Useilla eri kouluilla toimiminen vaikuttaa kouluterveydenhuoltopalvelujen saatavuuteen. Pienissä kouluissa terveydenhoitaja käy erikseen sovittuina ajankohtina. Kouluterveydenhuoltoon kuuluvat vuosittain tehtävät terveystarkastukset, terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, terveysneuvonta sekä oppilaitosten terveydellisten olojen seuranta. Oppilaan kasvun, terveyden ja hyvinvoinnin seurannan ja edistämisen lisäksi vanhempia ja huoltajia tuetaan kasvatustyössä. Yhteisöllinen työ oppilaitoksissa on tärkeää.

2.3 Opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveys on pääosin keskitetty Lappeenrannan ja Imatran kaupunkeihin, joissa sijaitsee suurin osa opiskeluterveyden piirissä olevista oppilaitoksista. Toisen asteen oppilaitoksia ovat lukiot ja Saimaan ammattiopisto. Lappeenrannassa ja Imatralla ovat myös Saimaan ammattikorkeakoulun (Saimian) toimipisteet. Luumäen, Savitaipaleen, Parikkalan ja Rautjärven kunnissa on lukio. Ruokolahdella on Saimaan ammattiopiston (Sampon) toimipiste sekä Seurakuntaopiston Jaakkiman kampus. Lappeenrannassa toimii Joutsenon Opisto, jossa on 82 opiskelijaa. Eksoten alueen lukioissa on 1864 opiskelijaa, ammattioppilaitoksissa 3042 opiskelijaa ja ammattikorkeakoulussa 3161 opiskelijaa. (Opiskelijoiden lukumäärät syyskuun 2016 saatujen tietojen mukaan.)

Opiskeluterveydenhuollossa työskentelee Imatralla 2,5 terveydenhoitajaa ja Lappeenrannassa 7,5 terveydenhoitajaa. Terveydenhoitajista kaksi on suorittanut rajatun lääkkeenmääräämisoikeuden, joista toisella on myös psykiatrisen sairaanhoitajan ja seksuaalineuvojan tehtäviä. Luumäen, Savitaipaleen, Parikkalan ja Rautjärven kouluterveydenhoitajat tekevät myös osittain opiskeluterveydenhuoltoa omissa kunnissaan ja lääkärin työpanos tulee terveys- ja hyvinvointiasemien lääkäreiltä. Opiskeluterveydenhuollossa on yksi kokoaikainen lääkäri ja kolme lääkäriä toimii ennaltaehkäisevissä palveluissa tehden myös opiskeluterveydenhuoltoa Lappeenrannan ja Imatran alueella. Lääkäriä vaativa sairaanhoito, varsinkin päivystykset järjestetään terveys- ja hyvinvointiasemilla.

Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on ylläpitää ja edistää opiskelijoiden hyvinvointia. Opiskelijoille järjestetään terveyden- ja sairaanhoitopalveluja mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö sekä seksuaaliterveyden edistäminen. Opiskelijoiden terveyden ja toimintakyvyn edistämisen ja seuraamisen lisäksi edistetään opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä opiskeluyhteisön hyvinvointia. Yhteisöllinen työ oppilaitoksissa on tärkeää. Opiskelijan erityisen tuen tai tutkimuksen tarve pyritään tunnistamaan varhain, tukemalla opiskelijaa sekä tarvittaessa ohjaamalla jatkotutkimuksiin ja -hoitoon.

3 MÄÄRÄAIKAISTARKASTUKSET

3.1 Äitiysneuvola

Äitiysneuvolassa tavoitteena on turvata äidin ja tulevan lapsen terveys seuraamalla raskauden etenemistä. Vanhemmat saavat neuvolasta tietoa ja tukea erilaisissa vauvaperheen arkeen liittyvissä asioissa.

3.1.1 Terveystarkastukset

Neuvolakäyntien sisältö koostuu perheen hyvinvointiin ja raskauteen liittyvistä toimenpiteistä, tutkimuksista ja seulonnoista. Erityisesti kiinnitetään huomiota parisuhteen tukemiseen, vanhemmuuden kasvuun ja perheen hyvinvoinnin lisäämiseen. Apuna käytetään seulontoja, strukturoituja kyselyjä sekä kartoituksia.

Äitiysneuvolan ensikäynnillä tehdään asiakkaan kanssa yhdessä yksilöllinen hoitosuunnitelma. Asiakkaan terveydentila ja henkilökohtaiset tarpeet määrittävät raskauden seurannan tapaamistiheyden. Raskauden aikana terveydenhoitajalla käyntejä on suunnitellusti 9- 11 ja neuvolalääkärillä kaksi. Lääkärillä käynnit sijoittuvat raskauden ensimmäiseen ja kolmanteen raskauskolmannekseen sekä synnytyksen jälkitarkastukseen. Synnytyksen jälkitarkastuskoulutuksen käyneet terveydenhoitajat tekevät pääsääntöisesti säännöllisen synnytyksen jälkitarkastuksen. Äidin halutessa varataan aika lääkärille. Yksilölliset ja tarpeenmukaiset käynnit ovat mahdollisia perusohjelman lisäksi.

Äitiysneuvolan laaja terveystarkastus tehdään ensimmäisellä raskauskolmanneksella. Laajaan terveystarkastukseen sisältyy vanhempien ja koko perheen terveyden ja hyvinvoinnin arvio. Tarkastukseen osallistuu raskaana oleva nainen ja mahdollisesti hänen puolisonsa. Tarkastuksen toteuttavat terveydenhoitaja ja lääkäri.

Raskauden aikaiset sikiötutkimukset tehdään Etelä- Karjalan keskussairaalassa.

Raskauden seuranta varten on neuvolan ja erikoissairaanhoidon kanssa sovittu yhteiset käytänteet ja lähettämisindikaatiot. Riskiraskauksien seurannassa tehdään myös tiivistä yhteistyötä erikoissairaanhoidon kanssa.

Ensisynnyttäjille perhetyöntekijä tekee kotikäynnin raskauden ensimmäisellä tai toisella raskauskolmanneksella. Synnytyksen jälkeen ja tarpeen mukaan tehdään kotikäynti. Synnytyksen jälkitarkastuksen ajankohta on 6-8 viikkoa synnytyksestä, joka on viimeinen äitiyshuollon käynti.

Vuoden 2016 alusta isyyden tunnustaminen on mahdollista neuvolassa tietyin rajoituksin. 1.1.2016 voimaan tullut isyyslaki mahdollistaa isyyden tunnustamisen jo raskausaikana. Äitiysneuvolan terveydenhoitajan/kättilön tulee vastaanottaa

tunnustaminen, ellei mikään kieltäytymisperusteista täyty (Isyyslaki 16 §). Samaan aikaan tunnustamisen kanssa voidaan tehdä myös sopimus yhteishuollosta. Tämä mahdollisuus perustuu lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaan lakiin tehtyyn muutokseen (14/2015, 8 a §). Sosiaalilautakunta vahvistaa yhteishuoltosopimuksen sen jälkeen kun lapsen isyys on vahvistettu, mikäli sopimus ei ole lapsen edun vastainen.

Taulukko 1 Äitiysneuvolakäyntien tarkastusrunko

6–8 raskausviikko	Ajanvaraus terveydenhoitajalle	
8–10 raskausviikko	Terveydenhoitaja Informaatio isyden tunnustamisen mahdollisuudesta	
11–12 raskausviikko	Varhaisraskauden ultraäänitutkimus, niskaturvotus- ja veriseulontatutkimus Etelä-Karjalan keskussairaalan äitiyspoliklinikalla	
13–18 raskausviikko	Terveydenhoitaja	
13–18 raskausviikko	Lääkäri	
21–22 raskausviikko	Rakenneultraääni Etelä-Karjalan keskussairaalan äitiyspoliklinikalla	
22–24 raskausviikko	Terveydenhoitaja Isyden tunnustamisen ajankohdasta sopiminen	
22–36 raskausviikko	Terveydenhoitajan/perheohjaajan vastaanottokäynti tai kotikäynti ensisynnyttäjälle	
26–28 raskausviikko	Terveydenhoitaja	
30–32 raskausviikko	Terveydenhoitaja Isyden tunnustamisen vastaanottaminen	
35–36 raskausviikko	Lääkäri ja terveydenhoitaja	
37–41 rvk kahden viikon välein	Terveydenhoitaja	
Kotikäynti synnytyksen jälkeen	Terveydenhoitaja	
Jälkitarkastus 5–12 viikkoa synnytyksestä	Terveydenhoitaja tai lääkäri	

Hakulinen-Viitanen, Tuovi; Hietanen-Peltola, Marke; Hastrup, Arja; Wallin, Mervi; Pelkonen, Marjaana. (2012) [Laaja terveystarkastus: Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon.](#)

3.1.2 Terveysneuvonnan sisältö

Terveysneuvonnan sisältö koostuu perheen hyvinvointiin liittyvistä terveystarkasteluista ja terveystarkastuksesta. Erityisesti kiinnitetään huomiota perheen hyvinvoinnin lisäämiseen. Molempien tulevien vanhempien terveystottumuksia kartoitetaan ja kirjataan terveystietoihin. Jaettava materiaali on tutkittuun tietoon perustuvaa valtakunnallista materiaalia ja osin itse alueellisesti muokattuja tiedotteita tai ohjeistuksia.

Ensimmäistä lasta odottavan perheen laajaan terveystarkastukseen sisältyy myös suun terveydentilan selvittäminen. Terveystarkastaja ohjaa neuvolasta perheen suun terveydenhuollon palvelujen pariin. Perheet huolehtivat itse ajanvarauksesta.

Vanhemmille on tärkeää informoida, että kunnallisessa hammashoitolassa tapahtuva terveystarkastuskäynti/-haastattelu on neuvolatoimintaa ja siitä syystä maksutonta. Haastattelun perusteella ja perheen tarpeet huomioiden, voidaan tehdä myös kliininen suun terveystarkastus heti keskustelun jälkeen tai muuna sovittuna ajankohtana. Kliininen suun terveystarkastuskäynti ja muut toimenpiteet (hammaskiven poisto, fluoraus yms.) ovat maksullisia.

Toista tai sitä seuraavaa lasta odottava perhe ohjataan tarvittaessa suun terveydenhuoltoon tai oman yksityishammaslääkärin vastaanotolle.

3.1.3 Osallistaminen ja vertaisryhmät

Perhevalmennusta tarjotaan kaikille ensimmäistä lastansa odottaville. Perhevalmennuksen tavoitteena on valmentaa ja antaa tietoa tulevasta synnytyksestä, tukea vanhempia lapsen hoito- ja kasvatustehtävässä sekä vahvistaa vanhemmuutta ja parisuhdetta. Perhevalmennuskertoja on 2, jotka ovat ennen synnytystä. Teemoina ovat lapsivuodeaika ja imetys (äidin vointi ja tunteet, isän osuus, parisuhde ja seksuaalisuus) sekä lastenhoitotunti ja vauvaperheen arki (vauvanhoito, vuorovaikutus, vanhemmuus, vauvan rytmit ja rutiinit, huolenpito, arvostava kohtelu ja rooli perheessä). Perhevalmennukseen kuuluu lisäksi yksi valmennuskerta Etelä- Karjalan keskussairaalaissa. Monikko-perhevalmennukset (kaksoiset tai useampi syntymässä) tai englanninkieliset valmennukset pidetään yhdessä keskussairaalan kanssa. Neuvolapsykologin perhevalmennus on neljä kertaa vuodessa.

3.1.4 Erityisen tuen tarpeen huomiominen

Mikäli raskauden aikana ilmenee erityisen tuen tarpeita, suunnitellaan yhdessä asiakkaan kanssa yksilöllinen hoitosuunnitelma. Neuvolakäynnit voidaan sopia yksilöllisen tarpeen mukaan tiheämmiksi.

Terveystarkastajan ja lääkärin tekemien havaintojen tai perheen esiin tuomien ongelmien perusteella odottava äiti, lapsi tai perhe ohjataan tarvittaessa: perhetyöntekijälle, psykologille, fysioterapeutille, ravitsemusterapeutille, hammashoitolaan tai sairaalan poliklinikalle.

Masentuneen äidin hoitopolku, on Eksotessa otettu käyttöön.

Neurolakäyntien jäädessä väliin terveydenhoitaja ottaa yhteyttä perheeseen puhelimitse ja/ tai kirjeitse. Työntekijän velvollisuus on selvittää syy, jos asiakas ei käytä neuvolapalveluja.

3.2 Lastenneuvola

Lapsiperhe siirtyy lastenneuvolan asiakkaaksi, kun lapsi on noin kahden viikon ikäinen. Synnytyksen jälkeen ensimmäinen kotikäynti tehdään joko äitiysneuvolan tai lastenneuvolan toimesta. Lastenneuvolan terveydenhoitaja saa tiedon uudesta asiakasperheestä äitiysneuvolan terveydenhoitajalta jo hyvissä ajoin ennen synnytystä. Osa terveydenhoitajista hoitaa sekä äitiysneuvolaa että lastenneuvolaa, jolloin asiakasperheen hoitosuhde jatkuu saman terveydenhoitajan kanssa.

Lastenneuvolassa seurataan lapsen terveydentilaa, kasvua ja kehitystä sekä annetaan vanhemmille tarvittavaa ohjausta ja tukea. Vahvistetaan perheen omia voimavaroja ja edistetään terveitä elämäntapoja. Neuvolassa lapselle annetaan rokotusohjelman mukaiset rokotukset.

3.2.1 Terveystarkastukset

Alle kouluikäiselle lapselle tehdään 14 terveystarkastusta lastenneuvolassa, joista terveydenhoitajan yksin suorittamia on 9. Yhdessä lääkärin kanssa tehtäviä terveystarkastuksia on 5, joista laaja-alaisia koko perheen hyvinvointia kartoittavia terveystarkastuksia on 3. Terveydenhoitaja tutkii lapsen kasvua ja kehitystä eri ikä vaiheissa sekä antaa tarvittavat rokotukset. Vanhempia ohjataan ja tuetaan kasvatustehtävässään ja vanhemmuudessaan yksilölliset tarpeet huomioiden. Vauvaiässä tapaamisia on 9- 10 kertaa. Ensimmäisen puolen vuoden aikana vauva huoltajineen käy neuvolassa kerran kuukaudessa, sen jälkeen joka toinen kuukausi lapsen yksivuotissyntymäpäivään saakka. Seuraavat tapaamiset ovat lapsen ollessa puolitoistavuotias, kaksivuotias ja siitä lähtien kerran vuodessa. Yksilölliset ja tarpeenmukaiset käynnit ovat mahdollisia perusohjelman lisäksi.

Neurolakäyntien sisältö koostuu lapsen kasvun ja kehityksen seuraamiseen liittyvistä tutkimuksista ja toimenpiteistä, erilaisista seulonnoista, terveysneuvonnasta sekä perheen hyvinvoinnin kartoituksesta. Erityisesti kiinnitetään huomiota vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä kiintymyssuhteeseen, vanhemmuuteen, vanhempien mielialaan, parisuhteeseen ja päihteiden käyttöön.

Laajat terveystarkastukset ovat 4kk, 1 ½ ja 4 vuoden ikäiselle lapselle.

Terveydenhoitajan tarkastus koostuu kasvun ja kehityksen seurannasta, varhaiskasvatuksen havainnoista sekä perheen haastattelusta. Toisella käynnillä tehdään yhteenvedot edellisen kerran tutkimuksista, keskustellaan lääkärin kanssa, kartoitetaan perheen tuen tarvetta sekä tehdään tarvittaessa suunnitelmat tarvittaville seurantakäynneille ja lähetteet muille työntekijöille.

Taulukko 2 Lastenneuvolakäyntien tarkastusrunko

2–3 vk	Terveydenhoitaja	
5–6 vk	Lääkäri ja terveydenhoitaja + rokotus (Rota 6 vk täyttäneille)	
2 kk	Terveydenhoitaja, kotikäynti (äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat parina) tai neuvolakäynti	
3 kk	Terveydenhoitaja + rokotus (Rota, PCV, DTaP-IPV-Hib)	
4 kk	Lääkäri ja terveydenhoitaja	
5 kk	Terveydenhoitaja + rokotus (Rota, PCV, DTaP-IPV-Hib)	
6 kk	Terveydenhoitaja + rokotus (Influenssarokotus*)	
8 kk	Lääkäri ja terveydenhoitaja	
(10 kk)	(Terveydenhoitaja tarvittaessa)	
12 kk	Terveydenhoitaja + rokotus (PCV, DTaP-IPV-Hib, MPR) Raskausdiabetesseuranta äidillä: paino, pituus, BMI, vyötärömitta, RR, sokerirasituskoet, veren rasvat tupakka, alkoholi	
1 v 6 kk	Lääkäri ja terveydenhoitaja	
2 vuotta	Terveydenhoitaja S-Kol-seula lapselle, mikäli vanhemmilla tai lähisuvussa sydän- ja verisuonisairauksia	
3 vuotta	Terveydenhoitaja	
4 vuotta	Lääkäri ja terveydenhoitaja + rokotus (DTaP-IPV) Raskausdiabetesseuranta äidillä: paino, pituus, BMI, vyötärömitta, RR, sokerirasituskoet, veren rasvat tupakka, alkoholi	
5 vuotta	Terveydenhoitaja	

Käytetyt rokotuslyhenteet:

- Rota = Rotavirusrokote
- DTaP-IPV-Hib = Kurkkumätä, jäykkäkouristus, hinkuyskä, polio, Haemophilus influenzae tyyppi B -infektiot
- DTaP-IPV = Kurkkumätä, jäykkäkouristus, hinkuyskä, polio
- MPR = Tuhkarokko, vihurirokko, sikotauti
- PCV = Pneumokokkirokote
- *Influenssarokotus syksyllä, 6–36 kk ikäisille lapsille ja lääketieteellisille riskiryhmille

3.2.2 Terveysneuvonnan sisältö

Terveysneuvontaa ja hoito-ohjeita annetaan paljon eri aihepiireistä. Vauva vaiheessa painopisteinä ovat imetys, ravitsemus, uni, ulkoilu ja vuorovaikutus lapsen ja vanhempien välillä. Leikki-iässä painopisteinä ovat rajojen asettaminen, perheen vuorokausirytmii sekä tapaturmien ennaltaehkäisy. Keskustelujen lähtökohtana ovat aina vanhempien esiin tuomat ajankohtaiset asiat.

Terveystarkastaja toteuttaa suun terveystarkastuksen ja suun hoidon ohjauksen kuuden kuukauden iässä. Vuosittain keskustellaan hampaiden hoidon tärkeydestä ja muistutetaan varaamaan aika hammashoitolaan.

3.2.3 Osallistaminen ja vertaisryhmät

Neuvolasta perheitä ohjataan vertaistukiryhmiin, joita seurakunta ja avoin varhaiskasvatus alueella järjestävät. Neuvolan omana toimintana eri aihepiiriin liittyviin vertaistukiryhmiin ohjataan lisäksi asiakkaita.

3.2.4 Erityisen tuen tarpeen huomioiminen

Mikäli neuvolakäynneillä ilmenee erityisen tuen tarpeita, suunnitellaan yhdessä perheen kanssa yksilöllinen hoitosuunnitelma. Neuvolakäynnit voidaan sopia yksilöllisen tarpeen mukaan tiheennetysti.

Terveystarkastajan ja lääkärin tekemien havaintojen tai perheen esiin tuomien ongelmien perusteella lapsi tai perhe ohjataan tarvittaessa: perhetyöntekijälle, puheterapeutille, psykologille, fysioterapeutille, ravitsemusterapeutille, hammashoitolaan tai sairaalan poliklinikalle. Eksotessa Lasten ja nuorten taloon on keskitetty erityistyöntekijöiden palvelut.

Neuvolakäyntien jäädessä väliin terveystarkastaja ottaa yhteyttä perheeseen puhelimitse ja/ tai kirjeitse. Työntekijän velvollisuus on selvittää syy, jos perhe ei käytä neuvolapalveluja.

3.3 Perhesuunnittelu- /ehkäisyneuvola

Ehkäisy- ja muu seksuaaliterveysneuvonta: alle kouluikäisen lapsen, oppilaan ja opiskelijan seksuaalista kypsymistä ja kehitystä tukeva neuvonta sisällytetään terveysneuvontaan ja terveystarkastuksiin lapsen ja nuoren kehitysvaihetta vastaavasti.

Perhesuunnittelu-/ehkäisyneuvolaan voi ottaa yhteyttä raskauden ehkäisyyn ja perhesuunnitteluun liittyvissä asioissa. Perhesuunnittelun tavoitteena on seksuaaliterveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Käynneillä käsitellään myös ihmissuhteisiin ja seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä ja ongelmia.

3.3.1 Terveystarkastukset ja terveysneuvonta

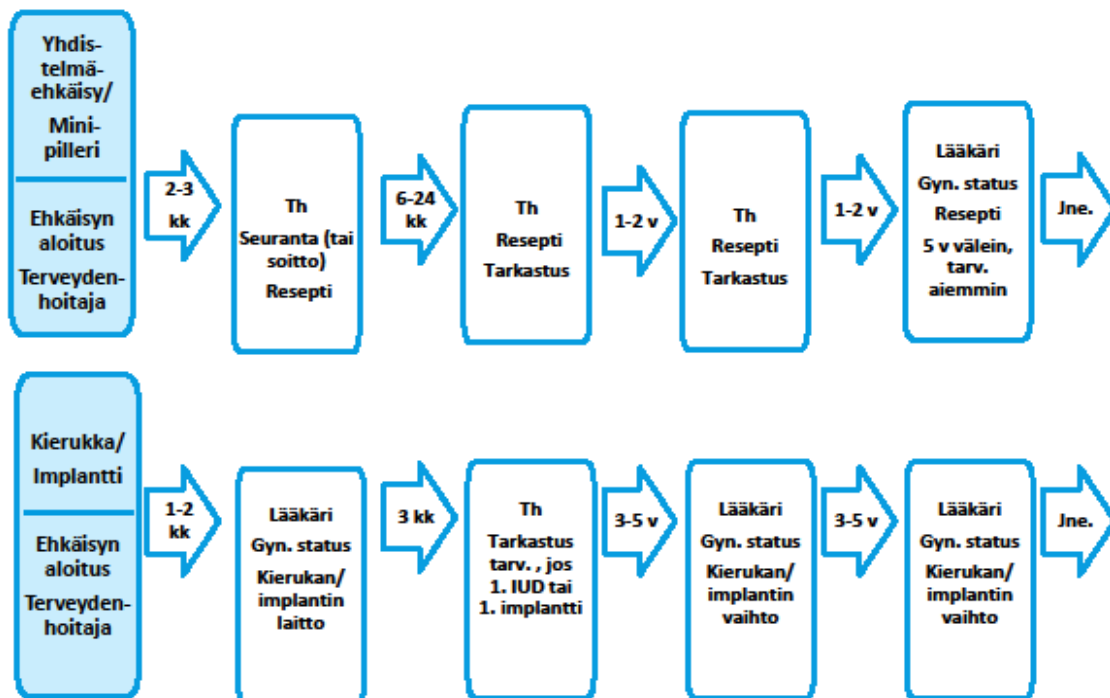
Ensikäynnillä haastatteleamalla selvitetään asiakkaan terveydentila, mihin sisältyy myös seksuaaliterveyden kartoitus. Annetaan neuvontaa ja ohjantaa eri ehkäisymenetelmistä, tarkoituksena löytää kullekin yksilölle/ parille sopivin ja tarkoituksenmukaisin ehkäisy. Asiakkaita ohjataan heille sopivan ehkäisymenetelmän valinnassa ja ohjataan ehkäisyä käyttämällä välttämään ei-toivottuja raskauksia. Perhesuunnittelun tehtävänä on ohjata ja tukea asiakkaita terveyteen, ihmissuhteisiin, seurusteluun ja seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Ehkäistään sukupuolitauteja antamalla valistusta, ohjaamalla seulontatutkimuksiin ja myös osittain hoitamalla sekä ohjaamalla hoitoon.

Lapsettomuusasioissa tehdään alkuselvittelyt ja ohjataan tarvittaessa lapsettomuushoitoihin. Seurantakäynneillä selvitetään olemassa olevan ehkäisyn sopivuutta ja seksuaaliterveyttä. Terveysneuvontaa annetaan yksilöllisen tarpeen ja esille tulevien asioiden pohjalta. Käynneillä tuetaan asiakasta/perhettä tekemään terveyttä edistäviä ja sairauksia ehkäiseviä valintoja tulevia elämäntilanteita varten. Palveluissa painopistealueena on nuorten raskaudenehkäisy.

Lääkärien lisäksi lääkkeenmääräämiskoulutuksen suorittaneet terveydenhoitajat määräävät ja uusivat ehkäisyreseptejä. Puhelinneuvontaa annetaan päivittäin.

Taulukko 3 Ehkäisyn hoitomalli

Ehkäisyn hoitomalli

3.4 Kouluterveydenhuolto

Lastenneuvolasta siirrytään kouluterveydenhuollon asiakkaaksi 6-vuotiaana. Tarkastuksen tekee terveydenhoitaja siinä koulussa, johon lapsi menee ensimmäiselle luokalle. Kouluterveydenhoitajat toteuttavat terveystarkastuksia yhteistyössä koululääkäreiden kanssa. Sairauksien tutkimus ja hoito tapahtuu pääsääntöisesti hyvinvointi- ja terveysasemilla. Kuusivuotistarkastukseen aika varataan puhelimitse suoraan terveydenhoitajalta, huoltajat osallistuvat tarkastukseen. Koululaiset tapaavat terveydenhoitajan vuosittain tarkastuksissa vuosiluokilla 1-9. Koululaisten tarkastuksista sovitaan yhdessä opetushenkilökunnan kanssa ja tarkastuksista tiedotetaan huoltajia etukäteen.

Määräaikaistarkastuksista kolme on laajoja. Laajat terveystarkastukset ovat ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella vuosiluokalla.

3.4.1 Terveystarkastukset

Määräaikaiset terveystarkastukset

Ennen luokan määräaikaisten tarkastusten aloittamista asiasta tiedotetaan oppilaiden ja opettajien lisäksi myös vanhempia. Näin he voivat halutessaan olla yhteydessä kouluterveydenhuoltoon ennen tarkastusta ja varata ajan osallistukseen terveystarkastukseen. Tarkastuksen jälkeen kotiin lähetetään oppilaan mukana kirjallisesti tietoa oppilaan hyvinvointitilanteesta, tehdyistä tutkimuksista ja annetusta terveystarkastuksesta.

Vaikka sisältö ei ole niin kattava kuin laajassa terveystarkastuksessa, pohditaan oppilaan tilannetta aina suhteessa eri kehitysympäristöihin – koti, koulu ja vapaa-ajan ympäristöt. Määräaikaisissa tarkastuksissa tutkitaan vuosittain kasvu ja ryhti. Tarvittaessa tarkastetaan mm. näkö, kuulo ja verenpaine.

Laajat terveystarkastukset

Laajat terveystarkastukset järjestetään 1., 5., ja 8. luokalla. 1. luokan lääkärintarkastukset järjestetään pääosin kevätlukukaudella. Tuolloin oppilaalla, huoltajilla ja opettajalla on jo mielikuva siitä, miten koulutie on alkanut ja oppiaineet sujuvat. Laajoihin terveystarkastuksiin kutsutaan oppilaan vanhemmat tai huoltajat. Tarkastukseen sisältyy lapsen tai nuoren kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tutkimisen ja arvioinnin lisäksi perheen ja vanhempien hyvinvoinnin selvittely. Laajoissa terveystarkastuksissa selvitetään lapsen ja nuoren hyvinvointiin liittyviä asioita kokonaisvaltaisesti. Tarkastuksessa käydään läpi koulunkäyntiin, vapaa-aikaan ja perheeseen liittyviä olosuhteita ja terveystottumuksia sekä tehdään iän ja yksilöllisen tarpeen mukaiset tutkimukset. Laajoissa terveystarkastuksissa arvioidaan koko perheen hyvinvointia. Huoltajan kirjallisella luvalla laajoihin terveystarkastuksiin sisältyy opettajan antama arvio oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa.

Perheen hyvinvoinnin selvittäminen tarkoittaa perehtymistä perheen elinoloihin, vanhempien hyvinvointiin, terveyteen ja terveystottumuksiin, perheen sisäiseen vuorovaikutukseen sekä sisarusten keskinäisiin suhteisiin ja vointiin. Esitietolomakkeet auttavat tarkastuksen sisällön yksilöllisessä kohdentamisessa. Keskustelussa tai tutkimuksissa esiin tulleet asiat suuntaavat tarkastuksen etenemistä.

5.- ja 8.-luokkalaisille tehdään kouluilla valtakunnalliset Move- testit. Huoltajien kirjallisella luvalla testien palautteesta keskustellaan laajassa terveystarkastuksessa. Laajoista terveystarkastuksista tehdään luokkakohtainen yhteenveto. Tätä tietoa hyödynnetään oppilashuollon yhteisöllisten toimenpiteiden suunnitteluun ja oppilashuollon toimintasuunnitelman laadintaan.

Yksilöllisen tarpeen mukaisia terveystarkastuksia ja tapaamisia järjestetään tarvittaessa. Yksilöllinen tarve suunnitellaan asiakaskohtaisesti.

Kouluterveydenhuollon tärkeä työmuoto ovat avoimet vastaanotot, joille oppilaat voivat tulla aikaa varaamatta keskustelemaan oireistaan ja mieltään vaivaavista asioista. Osassa Eksoten alueen kouluista on järjestetty erillinen

avovastaanotto ja osassa kouluista terveydenhoitaja ilmoittaa paikallaolostaan erikseen, jolloin oppilaat voivat hakeutua vastaanotolle. Tarvittaessa oppilaat ja huoltajat tavoittavat terveydenhoitajan puhelimen ja Wilman välityksellä, jolloin tapaamisesta voidaan sopia.

Taulukko 4 Kouluterveydenhuollon käyntien perusrunko

Kouluterveydenhuollon käynnit

Kouluterveydenhuollon käyntien perusrunko			
Käynnit:			
6 v	Terveydenhoitaja	Ajanvaraus * huoltajat mukaan vastaanotolle.	Vointi, kasvu ja kehitys + MPR II- rokote (tuhkarokkoa, sikotautia ja vihurirokkoa vastaan)
1 lk "laaja"	Terveydenhoitaja ja lääkäri, opettajan arvio huoltajan suostumuksella	Huoltajat mukaan lääkärin vastaanotolle.	Vointi, kasvu, kehitys, ryhti, näkö, kuulo ja verenpaine
2 lk	Terveydenhoitaja		Vointi, kasvu, kehitys ja ryhti
3 lk	Terveydenhoitaja		Vointi, kasvu, kehitys ja ryhti
4 lk	Terveydenhoitaja		Vointi, kasvu, kehitys ja ryhti
5 lk "laaja"	Terveydenhoitaja ja lääkäri, opettajan arvio huoltajan suostumuksella	Huoltajat mukaan lääkärin vastaanotolle.	Vointi, kasvu, kehitys, ryhti, verenpaine ja näkö
6 lk	Terveydenhoitaja		Vointi, kasvu, kehitys ja ryhti. Tytöille HPV- rokotteet (ehkäisee kohdunkaulan syöpää ja sen esiasteita)
7 lk	Terveydenhoitaja		Vointi, kasvu, kehitys, ryhti ja värinäkö
8 lk "laaja"	Terveydenhoitaja ja lääkäri, opettajan arvio huoltajan suostumuksella	Huoltajat mukaan lääkärin vastaanotolle. Nuorison terveys- todistus, rokotetiedot oppilaalle.	Vointi, kasvu, kehitys, ryhti, verenpaine, näkö ja kuulo. Mieliala- ja päihdekyselyt, dtap - rokote (kurkkumätää, jäykkä- kouristusta ja hinkuyskää vastaan)
9 lk	Terveydenhoitaja		Vointi, kasvu, kehitys ja ryhti. Mieliala- ja päihdekyselyt
<p>Tarvittaessa voitte olla yhteydessä kouluterveydenhoitajaan ja sopia yksilöllisestä käynnistä. Esimerkiksi kasvun, ryhdin, näön, kuulon ja lääkehoidon yksilölliset seurantakäynnit tapahtuvat ajanvarauksella.</p>			
<p>Sairaanhoito ja mm. sairaan lapsen hoitotodistukset terveys- ja hyvinvointiasemilta.</p>			

*Tarkastuksen tekee terveydenhoitaja siinä koulussa, johon lapsi menee ensimmäiselle luokalle. Aika tarkastukseen varataan puhelimitse suoraan terveydenhoitajalta. Yhteystiedot paikkakunnittain ja kouluittain: <http://www.eksote.fi/terveyspalvelut/koululaisten-terveyspalvelut>
Yhteydenotot myös koulun Wilman kautta.

3.4.2 Terveysneuvonnan sisältö

Terveysneuvonnassa huomioidaan lapsen/ nuoren ja perheen yksilöllinen tarve ja kehitysvaihe. Oppilaan ja hänen perheensä terveysneuvonnalla tuetaan lapsen kehitystä, elintapoja, huolenpitoa ja kasvatusta sekä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta.

Terveysneuvonnan aihealueita ovat:

- Ihmissuhteet mm. parisuhde ja suhde lapseen sekä suhteet sukulaisiin ja ystäviin
- Vanhemmuus mm. roolit ja voimavarat
- Mielenterveys
- Seksuaaliterveys mukaan lukien seksuaalinen kypsyminen ja raskauden ehkäisy
- Ravitsemus
- Liikunta ja painonhallinta
- Lepo- ja vapaa-aika
- Tupakoinnin ja alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäisy
- Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy
- Lapsen ja nuoren kasvu sekä psykososiaalinen ja fyysinen kehitys
- Suun terveys
- Tapaturmien ehkäiseminen
- Kiusaamisen ehkäiseminen
- Median merkitys lapsen terveyden ja turvallisuuden kannalta
- Ammatinvalintaan liittyvät terveydelliset vaaratekijät
- Kansalliseen rokotusohjelmaan liittyvät rokotukset ja infektioiden ehkäisyä
- Soveltuvien osin sosiaaliturva ja sosiaali- ja terveyspalvelut (www.thl.fi)

3.4.3 Osallistaminen ja vertaisryhmät

Terveystarkastajat osallistuvat tarpeen mukaan kouluissa ja esikouluissa järjestettäviin vanhempainiltoihin. Vanhempainilloissa terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen tehdään yhteistyönä koulun henkilökunnan kanssa. Huoltajien ja oppilaiden edustajien osallistuminen yhteisölliseen oppilashuoltotyöhön ja mm. terveellisyden ja turvallisuuden tarkastuksiin on tärkeää.

Kouluterveydenhuollossa on toiminut moniammatillinen hyvinvointiryhmä (HYPER), jossa terveysneuvonnan ohella on saanut tukea vertaisryhmästä. Eksoten alueella yhteistyötä tehdään myös ravitsemusneuvonnan kanssa, joka järjestää avoimia hyvinvointitietoiskuja.

Psykososiaalisella opiskeluhoollolla on vahva rooli ryhmien vetämisessä Eksoten alueella. Ryhmät toimivat tarpeen mukaan ja ovat usein koulukohtaisia. Ryhmien osalta tehdään yhteistyötä mm. koulu- ja opiskeluterveyden sekä koulujen henkilökunnan kanssa.

3.4.4 Erityisen tuen tarpeen huomioiminen

Vuosittaisista terveystarkastuksista tehdään henkilökohtainen suunnitelma. Oppilaan, huoltajien, koulun henkilökunnan ja psykososiaalisen opiskeluhoollon työntekijöiden (kuraattori ja psykologi) kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yksilöllinen tuen tarve selvitetään ja monialainen yksilökohtainen opiskeluhoolto voi olla tarpeellista. Yksittäisen oppilaan monialaista opiskeluhoiltoa toteutetaan tapauskohtaisesti tilanteen ja tarpeen mukaisesti koottavassa

asiantuntijaryhmässä. Opiskelijat ja huoltajat ovat vahvasti osallisina yksilökohtaisessa opiskeluhoitotyössä.

3.5 Opiskeluterveydenhuolto

Eksoten opiskeluterveydenhuollon palvelut on tarkoitettu ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville, lukiolaisille ja ammattikorkeakoululaisille. Opiskeluterveydenhuolto on osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaista opiskeluhoitoa sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) mukaista opiskelijahuoltoa. Ammattikorkeakouluissa puhutaan hyvinvointityöstä, jolla edistetään terveyttä ja opiskelukykyä sekä opiskeluyhteisön hyvinvointia. (www.thl.fi)

3.5.1 Terveystarkastukset

Lukiossa ja toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeleville järjestetään terveydenhoitajan tarkastus ensimmäisenä ja lääkärin tarkastus ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna (kutsunnat). Ammattikorkeakoulun opiskelijalla on mahdollisuus täyttää sähköinen terveystarkastus (Hyvis.fi) opintojensa aikana. Terveystarkastuksen perusteella opiskelija saa joko kirjallisen palautteen tai kutsun terveydenhoitajan vastaanotolle ja tarvittaessa lääkärin vastaanotolle.

Tarkastuksessa on tärkeä saada kokonaiskäsitys opiskelijan terveydestä ja hyvinvoinnista sekä ohjata opiskelijaa tekemään terveyttä edistäviä valintoja. Huomiota kiinnitetään opiskelijan elämäntilanteeseen, opiskelumotivaatioon ja terveystarpeisiin. Opiskelijan terveydentilaa arvioidaan erityisesti opinnoista selviytymisen kannalta. Terveyden edistämisen lisäksi tarkastusten tavoitteena on tunnistaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat varhain. Tyypillisiä tehtäviä ovat sairauksien ennaltaehkäisyyn tai hoitoon liittyvä neuvonta ja omahoidon ohjaus, sairauksien seuranta, psykososiaalisen tuen antaminen, kriisiytyö, tapaturmien ensiapu, rokotustoiminta ja ehkäisyneuvonta.

Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajien avovastaanotto on keskitetty Lappeenrannassa ja Imatralla. Avovastaanotto on järjestetty Lappeenrannassa ja Imatralla arkipäivisin klo 8-11. Saimaan ammattikorkeakoululla Lappeenrannan toimipisteessä klo 9-10. Muuna aikana opiskelijat voivat tarvittaessa hakeutua omalle terveys- tai hyvinvointiasemalle. Ajanvarausta suositellaan omalle terveydenhoitajalle joko puhelimitse, wilman tai Hyvis.fi- sivustojen kautta.

Taulukko 5 Opiskeluterveydenhuollon runko-ohjelma

Lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien terveystarkastukset			
Terveystarkastus	1.vuosi	2.vuosi	3.vuosi
Terveystarkastus	x		
Terveystarkastuksen tark.	x		
Lääkärin tarkastus*	X erityisopiskelija, opiskelualan ja ammatin vaatimukset	X sis.kutsuntatarkastuksen	
Suun terveystarkastus	X vähintään kerran opiskeluaikana		

*Lääkärin tarkastus 1. vuonna, jos terveydenhoitajan tarkastuksessa nousee tarve esille tai on erityisopiskelija, tai on opiskelualan ja ammattiin liittyviä erityisvaatimuksia, eikä lääkäritodistusta ole vaadittu opiskelijaksi ottamisen yhteydessä, Pääsääntöisesti lääkärin tarkastus tehdään toisena opiskeluvuonna, jolloin vastaanotolle tullessa opiskelija tuo audit/adsume - kaavakkeen ja R-Bdi:n täytettynä

Ammattikorkeakoulussa opiskelevien terveystarkastukset	
Terveystarkastus	Opintojen aikana
Terveyskysely	X sähköisenä
Terveydenhoitajan tarkastus	(X) tarvittaessa terveyskyselyn perusteella
Lääkärin tarkastus	(X) tarvittaessa terveydenhoitajan tarkastuksen perusteella
Suun terveystarkastus	X vähintään kerran opiskeluaikana

3.5.2 Terveysneuvonnan sisältö

Terveysneuvonta koostuu samoista teemoista, kun kouluterveydenhuollossakin (ks. toimintaohjelma s. 15). Terveysneuvonnassa huomioidaan opiskelijan yksilöllinen tarve ja kehitysvaihe. Opiskelijoiden osallisuus mahdollistetaan kaikessa opiskelijaa itseään koskevassa terveyden edistämässä, hoidossa ja päätöksenteossa sekä opiskeluterveydenhuollon toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Toiminnassa otetaan huomioon asiakaslähtöisyys, yksilöllisyys, tasavertaisuus, opiskelijan voimavarojen vahvistaminen ja palvelujen vapaaehtoisuus.

4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ ENNALTAEHKÄISEVISSÄ PALVELUISSA

Terveydenhoitajan ja lääkärin yhteistyön sujuvuus on työn keskeinen perusta. Neuvolan sisäistä yhteistyötä täydentävät, sosiaaliohjaajat, perhetyöntekijät, neuvolapsykologi, palveluohjaaja ja lapsiperheiden kotipalvelu sekä tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta. Äitiysneuvolan tärkeä yhteistyökumppani on erikoissairaanhoidon Monissa asioissa raskauden seurannan aikana tarvitaan erikoissairaanhoidon osaamista ja palveluja. Lastenneuvolan tärkeä yhteistyökumppani on varhaiskasvatus. Ikäkausitarkastuksiin saadaan varhaiskasvatuksen kuvaus lapsesta. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tiivis yhteistyö muodostuu psykososiaalisen opiskeluohuollon henkilöstön kanssa. Terveydenhoitajien ja lääkäreiden kanssa työskentelevät kuraattorit ja psykologit.

Ennaltaehkäisevillä palveluilla on monia yhteistyötahoja ja siksi yhteistyökäytänteistä eri toimijoiden kanssa on sovittuja toimintamalleja. Yhteistyö eri tahojen kanssa varmistaa sen, että hoitoon ohjaaminen ja perheen tukeminen onnistuvat hyvin. Yhteisesti sovitut tiedonvaihdonmenettelyt ovat tärkeitä lapsen, nuoren ja perheen suostumukset huomioiden.

Seurakunnat ja järjestöt tarjoavat lisäksi hyvän yhteistyömuodon perheiden tueksi.

4.1 Lapsiperheiden peruspalvelut (kotipalvelu, perhetyö sekä tukihenkilö ja perhetoiminta)

Kaikilla Eksoten alueella asuvilla lapsiperheillä on oikeus saada Sosiaalihuoltolain mukaisia lapsiperheiden peruspalveluja.

Lapsiperheiden peruspalvelut

Lapsiperheiden kotipalvelu (SHL 19§)

- Kaikille lapsiperheille, joissa alle 18-vuotiaita lapsia
- Tilapäinen kotipalvelu- ennakoitavissa olevaan ei-akuuttiin avun tarpeeseen. Tarve arvioidaan tapauskohtaisesti.
- Pitkäkestoinen kotipalvelu- haetaan kun perhe tarvitsee tukea selvitäkseen arkielämään liittyvistä asioiden hoidosta, lasten hoidon, kasvatuksen ja kehityksen osalta eikä perheen käytettävissä ole lähiverkoston tai muun palvelun kautta saatavaa tukea.

Kotipalvelun myöntämisen kriteerit:

1. Perheessä on alle 18-vuotiaita lapsia
2. Lapsen vanhempi on vammainen tai pitkäaikaissairas ja perheessä on alle 18-vuotiaita lapsia
3. Vanhemman yllättävä sairastuminen tai muu kriisitilanne perheessä
4. Vanhemman uupumus
5. Vaikea elämäntilanne
6. Äkilliset elämänmuutokset
7. Lasten kasvatuksellinen ja hoidollinen ohjaus
8. Perheen arkirutiinien hallinta ja vahvistaminen
9. Perheen oman toimintakyvyn tukeminen muutostilanteessa
10. Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukeminen muutostilanteessa
11. Syrjäytymisvaarassa olevien perheiden tukeminen ja ohjaus
12. Lapsen vamma ja pitkäaikainen sairaus

Kotipalvelua ei myönnetä:

1. Äkillisesti sairastuneen lapsen hoitoon, jos vanhemmalla on oikeus jäädä hoitamaan lasta
2. Pelkkään siivoukseen
3. Pitkäkestoiseen päivittäiseen lasten hoitoon
4. Kotona tehtävän etätöiden, opiskelun tai harrastuksen vuoksi
5. Henkilökohtaisen avustajan tarpeeseen

Lapsiperheiden kotipalvelusta peritään asiakasmaksu.

Perhetyö

- Perhetyö on tarkoitettu perheille, jotka tarvitsevat lyhytaikaista tukea arjessa selviytymiseen. Tarkoituksena on auttaa ja opastaa perheitä arjen sujuvuudessa, vanhemmuudessa sekä lasten hoidossa ja huolenpidossa.
- Perheitä pyritään tukemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa vahvistamalla perheiden omia voimavaroja ja osaamista. Perhetyötä ei myönnetä pelkkään lasten hoitoon. Perhetyö on määräaikaista ja perheille maksutonta.
- Perhetyötä tarjotaan perheille osana lastenneuvolan palveluja. Perhetyöntekijät tekevät yhteistyötä neuvolan terveydenhoitajien kanssa. Perhetyöntekijät ovat perheiden tukena jo raskausaikana.
- Lapsiperheiden peruspalvelujen perhetyöhön voidaan ohjata perheitä myös muiden palvelujen kautta. Tuolloin perhetyön tarvetta arvioidaan aina yhdessä perheen ja lähettävän tahon kanssa tehtävällä palvelutarpeen arviolla.

- Perhetyö sisältää myös ryhmämuotoisia toimintoja. Tällä hetkellä perhetyössä toimivia ryhmiä ovat isäryhmät, Mie ite, Vahvuutta vanhemmuuteen ja Hoivaa ja leiki ryhmät.

Perhetyötä voidaan tarjota esim. kun

1. Vanhempi on väsynyt ja/tai uupunut
2. Vanhemmuudessa on haasteita
3. Lapsen ja nuoren kasvuun, kehitykseen ja kasvatukseen liittyy kysymyksiä
4. Arjessa selviytyminen on haastavaa
5. Perheessä on muutostilanne tai äkillinen kriisi
6. Lähiverkosto puuttuu
7. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen tuo haasteita

Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta

- Toiminta on vapaaehtoisuuteen perustuvaa ennaltaehkäisevää toimintaa. Tukea tarjotaan 3-18 vuotiaille lapsille ja nuorille. Toiminnalla pyritään tarjoamaan tukea perheille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tukitoimintaa voidaan hakea tilanteisiin, joissa perheellä ei ole omaa luontaista lähiverkostoa, vanhemmat ovat uupuneita tai tarvitsevat muutoin tukea lapsen ja nuoren kasvatukseen ja arjesta selviytymiseen.
- Tukihenkilötoiminnassa tukihenkilö tapaa tuettavaa lasta lapsen tai nuoren omassa elinympäristössä. Toiminnalla pyritään tukemaan lasta arjessa. Tapaamisten määrä ja kesto sovitaan yhdessä tuettavan ja tukihenkilön kanssa.
- Tukiperhetoiminnassa tuettava lapsi tai nuori vierailee tukiperheessä keskimäärin yhden viikonlopun kuukaudessa. Tuettava lapsi/nuori osallistuu tukiperheen arkeen, harrastuksiin ja toimintaan. Tukiperheviikonloppu antaa tuettavan perheen vanhemmille mahdollisuuden lepoa hetken.
- Tukihenkilöt- ja perheet ovat vapaaehtoisia ja tekevät tukitoimintaa omalla vapaa-ajallaan.
- Tukitoimintaa harkittaessa tehdään perheelle palvelutarpeen arvio yhdessä perheen, lähettävän tahon ja tukitiimin työntekijän kanssa.

4.2 Psykososiaalinen opiskeluhoito

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ohella oppilaitoksissa toimivat psykososiaalisen opiskeluhoillon työntekijät, koulupsykologit ja kuraattorit. Psykososiaalinen opiskeluhoito on osa Eksoten lasten ja nuorten ehkäiseviä palveluita. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä psykososiaalisen opiskeluhoillon työntekijät muodostavat maakuntaan alueellisia monialaisia tiimejä paikallisen tuntemuksen ja yhteistyön vahvistamiseksi.

Perusopetuksen ja toisen asteen opiskelijoilla on oikeus saada kuraattori- ja psykologipalveluja. Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä.

Myös huoltajan tai muun henkilön yhteydenoton perusteella on järjestettävä mahdollisuus keskusteluun oppilaalle, jollei kyseessä ole huoltajan neuvonta ja ohjaus tai jos keskustelun järjestäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Psykologin tai kuraattorin arvion perusteella opiskelijalla on oikeus saada riittävä tuki ja ohjaus opiskeluunsa ja kehitykseensä liittyvien vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Tarvittaessa oppilas ohjataan saamaan muita opiskeluhuollon palveluja sekä muuta erityisen tuen tarpeessa olevan lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki).

Kuraattori

Kuraattorilta saa apua, kun lapsella tai nuorella on pulmia koulunkäynnissä (esim. levottomuus, poissaolot, koulumotivaatio), kaverisuhteissa tai hänen elämässään tapahtuu muutoksia, jotka vaikuttavat koulunkäyntiin.

Koulupsykologi

Koulupsykologit ovat apuna lapsen tai nuoren oppimiseen, keskittymiseen, tunne-elämään ja käyttäytymiseen liittyvissä huolissa.

Asiantuntijaryhmä

Oppilaan tueksi voidaan koota monialainen asiantuntijaryhmä silloin, kun tarvitaan monipuolista eri alojen asiantuntemusta oppilaan tuen järjestämiseen. Ryhmän jäsenistä sovitaan oppilaan ja huoltajan kanssa.

4.3 Lasten ja nuorten talo

Tarvittaessa lapsi/ nuori ja perhe voidaan ohjata Lasten ja nuorten talossa toimivalle alkuarvioinnin työryhmälle. Lasten ja nuorten talo tarjoaa Eksoten alueen lapsille, nuorille ja perheille keskusteluapua erilaisissa huolissa, elämän kriiseissä sekä kasvun ja kehityksen haasteissa. Lasten ja nuorten taloon voi hakeutua asiakkaaksi itse tai täyttämällä yhteistyölomake yhdessä oman työntekijän kanssa.

Lasten ja nuorten talossa työskentelee alkuarvioinnin työntekijöiden lisäksi, kehityksellisten palveluiden, mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä lastensuojelun henkilökuntaa. Täysi-ikäiset asiakkaat ohjataan Eksoten aikuisten palveluihin.

5 KOULU- JA OPISKELUYMPÄRISTÖN TERVEELLISYYS JA TURVALLISUUS

5.1 Monialaiset terveellisyys- ja turvallisuuden tarkastukset

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto tekee yhteistyötä Lappeenrannan ja Imatran seudun ympäristötoimen kanssa esikoulujen ja oppilaitosten tarkastuksissa. Mallista on sovittu yhdessä ympäristötoimen ja kuntien edustajien kanssa. Tarkastusajankohdat sovitaan lukuvuotta edeltävänä keväänä, näin tieto saadaan hyvissä ajoin osallistujien tietoon. Koulu- ja opiskeluterveydenhoitajat välittävät erillisen kutsun ja esitietolomakkeen osallistujille vielä ennen tarkastusta.

Monialaisiin tarkastuksiin kutsutaan terveystarkastajan ja koulu-/ opiskeluterveydenhoitajan lisäksi koulun/ esikoulun edustaja (rehtori/ johtaja), kiinteistön edustaja, siivoustyön edustaja, pelastustoimi, työsuojelu ja työterveyshuolto tarvittaessa neuvola ja psykososiaalisen opiskeluhuollon työntekijät. Rehtori tai päiväkodinjohtaja huolehtivat huoltajien ja oppilaiden/

opiskelijoiden edustajan kutsumisesta tarkastukseen. Tarkastuksista on yhteinen sovittu malli, josta tehdään pöytäkirja. Tarvittavista toimenpiteistä sovitaan ja nimetään vastuuhenkilö. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon osalta tarkastukset otetaan huomioon yhteisöllisissä opiskeluhuollon tapaamisissa kouluilla ja esiopetusta järjestävissä päiväkodeissa. Seuranta toteutetaan vuosittain.

Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos – Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen:

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1

Ennaltaehkäisevien tarkastusten lisäksi päiväkotien, esikoulujen ja oppilaitosten terveellisyyttä ja turvallisuutta seurataan jatkuvasti. Toimenpiteisiin ryhdytään tarvittaessa, kun ongelmia havaitaan. Eksoten alueen kunnissa ja kaupungeissa toimii moniammatilliset sisäilmatyöryhmät, joissa sisäilmaan liittyviä asioita käydään läpi.

6 TOIMINNAN ARVIOINTI

Toiminnan arviointi on jatkuvaa. Eksoten lasten ja nuorten prosesseissa ja yksiköissä toimintaa on arvioitu ja kehitetty Lean menetelmän avulla.

Opiskeluhuollon palveluiden monialaista yhteistyötä seurataan ja raportoidaan Eksoten hallitukselle negatiivisesti opintonsa keskeyttäneiden toisen asteen opiskelijoiden lukumäärällä. Tämän tavoitteen eteen työskennellään myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.

6.1 Mittarit, kirjaaminen ja tilastointi

Neuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kirjaamista määrittävät valtakunnalliset AvoHILMO- ja SPAT-toimenpideluokitukset. Peruskirjaamisen lisäksi käytetään sovittuja mittareita. Asetuksen veloitteiden täyttymistä seurataan vuosittain, tiedot menevät THL:lle AvoHILMO-järjestelmän kautta. Kirjaamisen tulee olla yhdenmukaista ja kattavaa. Tietoja seurataan ja kerätään valtakunnallisesti, organisaatiotasolla sekä yksikkökohtaisesti. Tietojärjestelmien osalta yhteistyötä tehdään Medi-IT:n kanssa.

Neuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintaohjelma on päivitetty joulukuussa 2016.